การพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

The Developing Cooperation and Community Tourism Networks Based on Buddhist Culture in Mueang Chonburi District Chonburi Province

ประสาน เจริญศรี*
Prasan Charonsee
วิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Chonburi Buddhist College,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
*saokum.sai@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยแบบผสม เป็นการวิจัยและพัฒนา ประชากรกลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี จำนวน 400 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 12 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{x}$ = 3.48) โดยด้านที่มากที่สุดคือ ด้านระบบการติดต่อสื่อสารและการมีกิจกรรมร่วมกัน ส่วนสภาพปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{x}$ = 3.44) โดยด้านที่มากที่สุดคือ ด้านบุคลากร

2) การพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย 1 วิสัยทัศน์ 5 ยุทธศาสตร์ 15 กลยุทธ์ 43 ตัวชี้วัด และ 45 โครงการ

3) การประเมินแผนการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี พบว่า วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ ทุกด้านมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก และนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : ความร่วมมือและเครือข่าย การท่องเที่ยวชุมชน วัฒนธรรมวิถีพุทธ

Received : September 9, 2024 **Revised :** November 12, 2024 **Accepted :** November 22, 2024

Abstract

The objective of this research article was to study the development of cooperation and networks for community–based tourism rooted in Buddhist cultural heritage in Mueang District, Chonburi Province. This was a mixed–method research approach, involving both qualitative and quantitative methods. The population sample included 400 residents of Mueang District, Chonburi Province, 15 key informants, 12 focus group participants, and 17 experts. Data collection tools included questionnaires and interviews. Data analysis was performed using mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings revealed that 1) the current state of cooperation and community tourism networks based on Buddhist cultural heritage in Mueang District, Chonburi Province, is at a moderate level ($\overline{x}$ =3.48), with the highest aspect being the communication system and joint activities. The overall state of related factors is also at a moderate level ($\overline{x}$ =3.44), with the highest aspect being personnel.

2) The development plan for cooperation and networks in community tourism based on Buddhist cultural heritage in Mueang District, Chonburi Province, includes 1 vision, 5 strategies, 15 goals, 43 indicators, and 45 projects.

3) The evaluation of the development plan found that the vision, strategies, and goals are highly suitable, feasible, beneficial, and can be effectively implemented.

Keywords : cooperation and networks, community–based tourism, Buddhist cultural heritage

บทนำ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ชุมชนมีบทบาทในการกำหนดทิศทาง การบริหารจัดการโดยชุมชนเอง ซึ่งปัจจุบันการท่องเที่ยวรูปแบบนี้กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั่วโลกที่ถือว่าเป็น Local Experience การท่องเที่ยวโดยชุมชนยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการทรัพยากรและวัฒนธรรม (Naewphaya & Saikaew, 2024)

อย่างไรก็ตาม แม้การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ผ่านมาจะประสบความสำเร็จหลายชุมชนจากการท่องเที่ยวมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น แต่หลายชุมชนก็ต้องยุติลงไปจากปัญหาอุปสรรคหลายประการ อาทิข้อจำกัดด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ปัญหาการกระจายได้ที่เป็นธรรม ปัญหาความเสื่อมโทรมจากนักท่องเที่ยว การขาดข้อมูลเชิงลึกในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรม ตลอดจนการขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการท่องเที่ยวและความคาดหวังของ

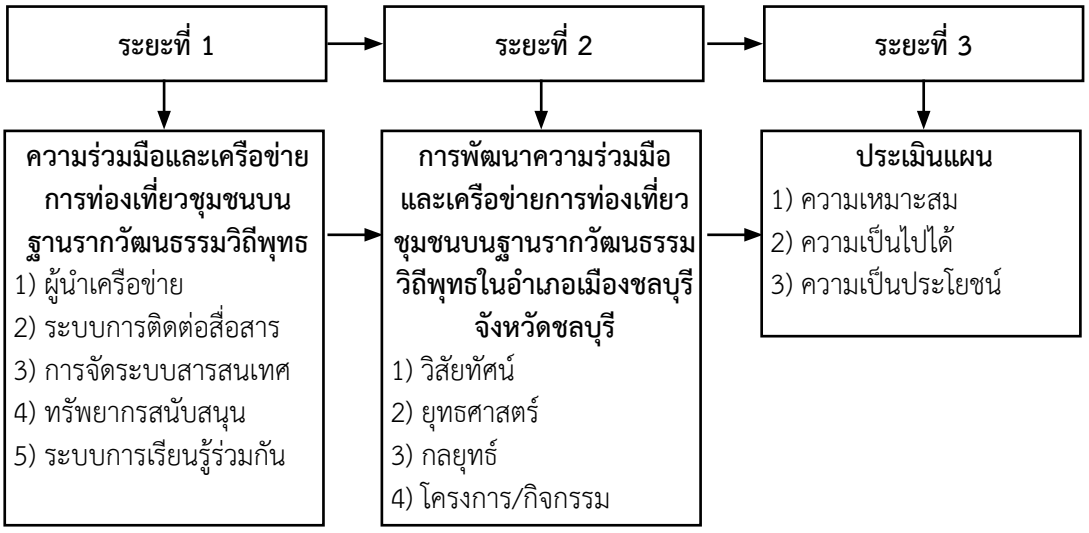
นักท่องเที่ยว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่องที่ต้องอาศัยกระบวนการการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (Chonyanmuni & Saikaew, 2024)

ดังนั้นจึงได้มีการศึกษา การพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ โดยเน้นองค์ความรู้และพัฒนาบุคลากรสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน การส่งเสริมการเพิ่มคุณค่า และมูลค่าของต้นทุนทรัพยากรในชุมชน เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางในการสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้นของการท่องเที่ยวของอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการตลาดผ่านส่งมอบคุณค่าสู่นักท่องเที่ยว เพิ่มรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมบนฐานทรัพยากรชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
3. เพื่อประเมินแผนการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

กรอบแนวคิดการวิจัย

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายและความร่วมมือ

การสร้างและบริหารเครือข่าย Katz (2004) ได้กล่าวถึง ปัจจัยสำคัญในการสร้างและบริหารเครือข่าย ประกอบด้วย (1) ผู้นำของเครือข่าย (2) ระบบการติดต่อ สื่อสาร และการมีกิจกรรมร่วมกัน (3) การจัดระบบสารสนเทศ (4) ทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ (5) ระบบการเรียนรู้ร่วมกัน ในขณะที่ Mosley et al. (1996) กล่าวถึง ลักษณะโดยรวมของสภาพแวดล้อมภายในองค์กร ประกอบไปด้วยตัวแปรต่าง ๆ ที่สำคัญ 4 ด้าน ซึ่งในการวิเคราะห์ เรียกโดยย่อว่า “STEP” คือ 1) ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม (S: Socio–Cultural Factors) 2) ปัจจัยด้านเทคโนโลยี (T: Technological Factor) 3) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (E: Economic Factors) 4) ปัจจัยด้านการเมืองและกฎหมาย (P: Political and Legal Factors)

งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยว Chompoopanya & Rojanatrakul (2023) กล่าวว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ประสบความสำเร็จสามารถพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนให้เข้มแข็งที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในชุมชน การอนุรักษ์ และความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งผ่านกระบวนการพัฒนาศักยภาพอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยชุมชนสามารถนำเอาศักยภาพของทรัพยากร ในขณะที่ Chayanantamunee et al. (2020) กล่าวว่า แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น แบ่งเป็นเครือข่ายภายในชุมชน โดยใช้แนวทางของคำว่า “บวร” หมายถึง ความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน มีความสัมพันธ์ในการท่องเที่ยวในรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน เครือข่ายการท่องเที่ยวในการจัดการสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งวัด ชุมชน ผู้ประกอบการ ภาครัฐและเอกชน ให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชน สอดคล้องกับ Poboon (2022) กล่าวว่า หน่วยงานทั้งภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน เอกชน และสถาบันการศึกษาควรร่วมมือกัน เพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง แนวทางและกลยุทธ์สำคัญที่จะช่วยสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนคือ การศึกษาทำความเข้าใจถึงวัฒนธรรม แนวคิดและวิถีชีวิตของคนไทย การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในประเด็นปัญหาและแนวทางของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน และสุดท้าย Bhattapanyo (2021) กล่าวว่า การปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคม จึงมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคม ทั้งบริบททางด้านเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ การปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคมจะทำให้เราอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเป็นพลวัตได้อย่างมีความสุข การปรับตัวให้เข้ากับบริบททางเศรษฐกิจจะทำให้มีรายได้และการประกอบอาชีพที่ดี การปรับตัวให้เข้ากับบริบททางการเมืองจะทำให้สามารถ ตัดสินใจและมีโอกาสเสนอแนวทางการเมืองที่ถูกต้อง

ประโยชน์ที่ได้รับ

การพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานวัฒนธรรมวิถีพุทธ ได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน กระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ยังเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้แก่ชุมชนในการร่วมมือกันบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ดำเนินการวิจัยแบบผสมเป็นการวิจัยและพัฒนา

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณคือ ประชาชนในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี จำนวน 400 คน โดยการคำนวณด้วยสูตร Yamane (Prasithrathsint, 2003) ด้วยการสุ่มแบบบังเอิญ สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เลือกใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน และในการสนทนากลุ่มมีผู้เข้าร่วมจำนวน 12 คน สำหรับการประเมินแผนเลือกใช้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 17 คน โดยทั้ง 3 กลุ่มได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือ

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันของการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วยข้อคำถาม 5 ด้าน รวม 20 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบบ Likert (Kitpreedaborisut, 2003) มีผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ที่ .837 และผลการทดลองใช้เครื่องมืออยู่ที่ .811

2. การพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วยข้อคำถาม 5 ด้าน รวม 15 ข้อ มีลักษณะคำถามแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง

3. การประเมินแผนการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ด้าน คือวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ รวม 20 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบบ Likert (Kitpreedaborisut, 2003) ประเมิน 3 ด้าน คือความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ของการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาในแบบบันทึกการสัมภาษณ์ตามประเด็น

3. การประเมินแผนการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี มีผลการวิจัยตามรายละเอียดตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม

รายด้าน	ระดับปฏิบัติ		
	$\overline{x}$	S.D.	ระดับ
1. ผู้นำของเครือข่าย	3.48	1.10	ปานกลาง
2. ระบบการติดต่อสื่อสารและการมีกิจกรรมร่วมกัน	3.56	1.15	มาก
3. การจัดระบบสารสนเทศ	3.42	1.15	ปานกลาง
4. ทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ	3.50	1.11	ปานกลาง
5. ระบบการเรียนรู้ร่วมกัน	3.42	1.06	ปานกลาง
โดยภาพรวม	**3.48**	**1.11**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{x}$ =3.48) โดยด้านที่มากที่สุดคือ ด้านระบบการติดต่อสื่อสารและการมีกิจกรรมร่วมกัน ($\overline{x}$ = 3.56) รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ ($\overline{x}$ = 3.50) และน้อยที่สุดคือ ด้านการจัดระบบสารสนเทศ และด้านระบบการเรียนรู้ร่วมกัน ($\overline{x}$ = 3.42) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของสภาพปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม

รายด้าน	ระดับปฏิบัติ		
	$\overline{x}$	S.D.	ระดับ
ด้านสังคมวัฒนธรรม	3.42	1.15	ปานกลาง
ด้านเทคโนโลยี	3.15	1.17	ปานกลาง
ด้านเศรษฐกิจ	3.54	1.19	มาก
ด้านการเมืองและกฎหมาย	3.82	1.07	มาก
ด้านบุคลากร	3.91	1.14	มาก
ด้านการเงิน	3.25	1.17	ปานกลาง
ด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์	3.17	1.00	ปานกลาง
ด้านการบริหารจัดการ	3.26	1.10	มาก
โดยภาพรวม	**3.44**	**1.12**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{x}$ = 3.44) โดยด้านที่มากที่สุดคือ ด้านบุคลากร ($\overline{x}$ = 3.91) รองลงมาคือ ด้านการเมืองและกฎหมาย ($\overline{x}$ = 3.82) และน้อยที่สุดคือ ด้านเทคโนโลยี ($\overline{x}$ = 3.15) ตามลำดับ

2. การพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ประกอบด้วย 1 วิสัยทัศน์ 5 ยุทธศาสตร์ 15 กลยุทธ์ มีรายละเอียดดังนี้

วิสัยทัศน์คือ สร้างความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในอำเภอเมืองชลบุรี บนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ ดังนี้ กลยุทธ์การพัฒนาโปรแกรมการต้อนรับและการสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน กลยุทธ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในกิจกรรมชุมชน กลยุทธ์การพัฒนาทักษะและการอบรมสำหรับชุมชนในการต้อนรับนักท่องเที่ยว และกลยุทธ์การสร้างแพลตฟอร์มการเชื่อมต่อระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ดังนี้ กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการท่องเที่ยว กลยุทธ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงพุทธ กลยุทธ์การพัฒนาและส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ และกลยุทธ์การส่งเสริมการศึกษาทางพุทธศาสนาและการเรียนรู้ของชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ ดังนี้ กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพแรงงานและสร้างโอกาสทางอาชีพในชุมชน กลยุทธ์การส่งเสริมการเกษตรยั่งยืนและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และกลยุทธ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมการเรียนรู้และการอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีพุทธ ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ ดังนี้ กลยุทธ์การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และการอบรมเชิงพุทธ กลยุทธ์การส่งเสริมกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น กลยุทธ์การอนุรักษ์และฟื้นฟูสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา

3. การประเมินแผนการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี มีผลการวิจัยตามรายละเอียดตารางที่ 3–4

ตารางที่ 3 การประเมินแผนการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ด้านวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์

รายการประเมิน	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้		ความเป็นประโยชน์	
	$\overline{x}$	ระดับ	$\overline{x}$	ระดับ	$\overline{x}$	ระดับ
Vision	3.86	มาก	3.92	มาก	3.73	มาก
Mission 1	3.98	มาก	3.76	มาก	4.21	มาก

ตารางที่ 3 การประเมินแผนการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ด้านวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ (ต่อ)

รายการประเมิน	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้		ความเป็นประโยชน์	
	$\overline{x}$	ระดับ	$\overline{x}$	ระดับ	$\overline{x}$	ระดับ
Mission 2	4.47	มาก	4.01	มาก	4.15	มาก
Mission 3	4.14	มาก	4.26	มาก	4.33	มาก
Mission 4	4.25	มาก	4.11	มาก	4.42	มาก

จากตารางที่ 3 การประเมินแผนการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี พบว่า วิสัยทัศน์ (สร้างความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในอำเภอเมืองชลบุรี บนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่น) ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก ทั้ง 3 ด้าน

ส่วนยุทธศาสตร์ทุกข้อมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านความเหมาะสม ได้แก่ การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงพุทธ (Mission 2) ด้านความเป็นไปได้ ได้แก่ การสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคม (Mission 3) และด้านความเป็นประโยชน์ ได้แก่ การส่งเสริมการเรียนรู้และการอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีพุทธ (Mission 4) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 การประเมินแผนการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ด้านกลยุทธ์

ด้านกลยุทธ์	คะแนนประเมิน	
	$\overline{x}$	ระดับ
ความเหมาะสม (เฉพาะอันดับที่ 1 ที่ 2 และสุดท้าย)		**มาก**
การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการท่องเที่ยว	4.37	มาก
การส่งเสริมการศึกษาทางพุทธศาสนาและการเรียนรู้ของชุมชน	4.21	มาก
การส่งเสริมกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น	3.65	มาก
ความเป็นไปได้ (เฉพาะอันดับที่ 1 ที่ 2 และสุดท้าย)		**มาก**
การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และการอบรมเชิงพุทธ	4.14	มาก
การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในกิจกรรมชุมชน	4.01	มาก
การสร้างแพลตฟอร์มการเชื่อมต่อระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน	3.53	มาก

ตารางที่ 4 การประเมินแผนการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ด้านกลยุทธ์ (ต่อ)

ด้านกลยุทธ์	คะแนนประเมิน	
	$\overline{x}$	ระดับ
ความเป็นประโยชน์ (เฉพาะอันดับที่ 1 ที่ 2 และสุดท้าย)		**มาก**
การอนุรักษ์และฟื้นฟูสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา	3.97	มาก
การพัฒนาทักษะและการอบรมสำหรับชุมชนในการต้อนรับนักท่องเที่ยว	3.84	มาก
การพัฒนาโปรแกรมการต้อนรับและการสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน	3.51	มาก

จากตารางที่ 4 การประเมินแผนการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ด้านกลยุทธ์ พบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านความเหมาะสม ได้แก่ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการท่องเที่ยว ด้านความเป็นไปได้ ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และการอบรมเชิงพุทธ และด้านความเป็นประโยชน์ ได้แก่ การอนุรักษ์และฟื้นฟูสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี จึงเกิดแนวทางการพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนที่สำคัญ 4 ประเด็น ดังนี้

1. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน

มุ่งเน้นการพัฒนาโปรแกรมการต้อนรับและการสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในกิจกรรมชุมชน การพัฒนาทักษะและการอบรมสำหรับชุมชนในการต้อนรับนักท่องเที่ยว และการสร้างแพลตฟอร์มการเชื่อมต่อระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Chompoopanya & Rojanatrakul (2023) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่ชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งค้นพบว่าปัจจัยที่นำไปสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ประสบความสำเร็จ สามารถพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน ให้เข้มแข็งที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในชุมชน การอนุรักษ์และความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งผ่านกระบวนการพัฒนาศักยภาพอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยชุมชนสามารถนำเอาศักยภาพของทรัพยากรที่มี เช่น คน ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี มาพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพเพื่อการท่องเที่ยวชุมชน ทั้งนี้ในการพัฒนาศักยภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมจะสามารถนำไปสู่การท่องเที่ยวชุมชนที่ยั่งยืน และก่อให้เกิดรายได้แก่คนในชุมชน อีกทั้งยังสามารถพัฒนาชุมชนที่มีความโดดเด่นในด้านต่าง ๆ ให้กลายเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้ในชุมชนจนนำไปสู่เศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งและยั่งยืน

2. การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการท่องเที่ยว การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงพุทธ การพัฒนาและส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ และการส่งเสริมการศึกษาทางพุทธศาสนาและการเรียนรู้ของชุมชน สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Chayanantamunee et al. (2020) ที่ศึกษาเรื่องการเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในล้านนา ซึ่งพบว่าแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น แบ่งเป็นเครือข่ายภายในชุมชน โดยใช้แนวทางของคำว่า “บวร” หมายถึง ความร่วมมือ ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน มีความสัมพันธ์ในการท่องเที่ยวในรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน เครือข่ายการท่องเที่ยวในการจัดการสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งวัด ชุมชน ผู้ประกอบการ ภาครัฐและเอกชน ให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชน

3. การสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคม

มุ่งเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน การพัฒนาศักยภาพแรงงานและสร้างโอกาสทางอาชีพในชุมชน การส่งเสริมการเกษตรยั่งยืนและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Poboon (2022) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งค้นพบว่าหน่วยงานทั้งภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน เอกชน และสถาบันการศึกษาควรร่วมมือกัน เพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง แนวทางและกลยุทธ์สำคัญที่จะช่วยสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนคือการศึกษาทำความเข้าใจถึงวัฒนธรรม แนวคิด และวิถีชีวิตของคนไทย การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในประเด็นปัญหาและแนวทางของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน และกำหนดแนวทางการพัฒนาและการกระจายทรัพยากร อำนาจและความรับผิดชอบในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนรายงานได้เสนอตัวอย่างการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ ด้วย

4. การส่งเสริมการเรียนรู้และการอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีพุทธ

มุ่งเน้นการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และการอบรมเชิงพุทธ การส่งเสริมกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น และการอนุรักษ์และฟื้นฟูสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Bhattapanyo (2021) ได้ศึกษาเรื่องหลักพุทธธรรมกับการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยทรงดำ ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งค้นพบว่าการปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคม จึงมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคม ทั้งบริบททางด้านเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ การปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคมจะทำให้เราอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเป็นพลวัตได้อย่างมีความสุข การปรับตัวให้เข้ากับบริบททางเศรษฐกิจจะทำให้มีรายได้และการประกอบอาชีพที่ดี การปรับตัวให้เข้ากับบริบททางการเมืองจะทำให้สามารถตัดสินใจและมีโอกาสเสนอแนวทางการเมืองที่ถูกต้อง หรือการยอมรับและเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการสื่อสาร ทำให้เราสามารถประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นการลดต้นทุนส่วนหนึ่งของชีวิตได้เช่นกัน หลักการอยู่ร่วมกันในสังคมย่อมต้องอาศัยหลักธรรมหลายประการเพื่อให้ความแตกต่างเหล่านั้นดูเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น หลักความสามัคคี หลักการมี

ส่วนร่วม หลักความเมตตา รวมทั้งการยอมรับในแนวปฏิบัติและความเชื่อที่แตกต่าง เพราะปัจจุบันการอยู่ร่วมกันในยุคโลกาภิวัตน์เป็นสิ่งที่หลีกหนีไม่ได้ วัฒนธรรมเป็นทั้งความคิดหรือการกระทำของมนุษย์ในส่วนรวมที่เป็นลักษณะอันเดียวกัน และสำแดงให้ปรากฏเป็นภาษา ความเชื่อและประเพณีต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานรากวัฒนธรรมวิถีพุทธในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน โดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ควรทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในขณะเดียวกันเทศบาลเมืองชลบุรีควรร่วมมือกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต.) ในการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมพุทธศาสนาและการท่องเที่ยวในท้องถิ่น พร้อมทั้งภาคเอกชนควรสร้างความร่วมมือกับชุมชนเพื่อพัฒนาและส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมพุทธ

2. การส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีพุทธ ด้านวัดและศูนย์พัฒนาชุมชนควรทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้และความเข้าใจในวัฒนธรรมพุทธ เช่น การบรรยายธรรมะ การจัดงานบุญ และการสอนวิธีปฏิบัติศาสนกิจให้กับนักท่องเที่ยวและชุมชน ทางภาครัฐคือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ควรประชาสัมพันธ์เส้นทางการท่องเที่ยวที่เน้นการเยี่ยมชมวัดและสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนาในอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจในวัฒนธรรมพุทธ

3. การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี ควรสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนท้องถิ่น วัด และภาคธุรกิจ เพื่อร่วมกันพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้วัฒนธรรมพุทธ ซึ่งสามารถสร้างรายได้และส่งเสริมความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับชุมชน นอกจากนี้มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาในพื้นที่ควรเข้ามามีบทบาทในการวิจัยและพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมพุทธและความต้องการของนักท่องเที่ยว

References

Bhattapanyo, A. S. (2021). A Study of Buddhadhamma and Cultural Conservation of Thai Songdum in Thakham Phunpin, Surat Thani Province. *Journal of MCU Nakhondhat*, 5(2), 152–164.

Chayanantamunee, P., Sirisutanuyut, P., Ketveerapong, P., Sripraschayanon, S. & Kamnak, R. (2020). Enhancement of Cultural Tourism Management Network of Temples and Communities in Lanna. *Journal of MCU Ubon Review*, 5(3), 215–227.

Chompoopanya, A. & Rojanatrakul, T. (2023). The Development Potential of the Community in Participant Model to Sustainable Tourism Community. *Journal of Modern Learning Development*, 7(8), 414–430.

Chonyanmuni, P. & Saikaew, S. (2024). The Enhancing Community Empowerment Framework for Strengthening the Community in NAPA Subdistrict Municipality Mueang Chonburi District Chonburi Province. *Governance Journal, Kalasin University*, 13(2), 292–313.

Katz, E. (2004). Network Theory and Small Groups. *Small Group Research*, 35(3), 307–332.

Kitpreedaborisut, B. (2003). **Research Methodology in Social Sciences.** Chamchuri Product.

Mosley, D. C., Pietri, P. H. & Megginson, L. C. (1996). **Management: Leadership in Action.** Harper Collins College Publishers.

Naewphaya, C. & Saikaew, S. (2024). Analysis of Problems and Obstacles of Natural Resources and Environmental Balancing Based on Eastern Economic Corridor. *Academic Association on the Political Science and Public Administration*, 6(3), 58–73.

Poboon, C. (2022). Community Participation in Natural Resource and Environmental Management. *Journal of Environmental Management*, 3(1), 140–174.

Prasithrathsint, S. (2003). **Research Methodology in Social Sciences.** Fueangfu Printing.